

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

<i>Стоян Анна Василівна</i> ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ	80
---	----

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ГРАНІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

<i>Завальнюк Володимир Васильович</i> ВПЛИВ ЮРИДИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	83
<i>Мельничук Ольга Степанівна</i> СУЧАСНА ПРАВОВА ДОКТРИНА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ.	85
<i>Антошина Ірина Володимирівна, Завальнюк Ірина Володимирівна</i> ПРАВО ТА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ.	88
<i>Кобко-Одарій Вікторія Сергіївна</i> ТИПОЛОГІЯ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ.	89
<i>Ковбасюк Степан Валерійович</i> РІЗНОВИДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО АНАЛІЗУ В МЕТОДОЛОГІЇ ДЕРЖАВОЗНАВСТВА	92
<i>Кормич Анатолій Іванович</i> ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	94
<i>Кравченко Сергій Петрович</i> НАЦІОНАЛЬНА ПРАВОВА СИСТЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИМІРИ.	96
<i>Личко Валерія Сергіївна</i> ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ВІДКРИТІ БАЗИ ДАНИХ ЯК РЕСУРСИ ПРАВНИЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	99
<i>Рязанов Михайло Юрійович</i> СПАДКОЄМНІСТЬ І ПРАВОВА СПАДЩИНА: ЗВ'ЯЗОК У РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ	101
<i>Тищенко Юлія Валеріївна</i> ПРАВОВИЙ МІФ ЯК ФЕНОМЕН МЕДІАКУЛЬТУРИ	103
<i>Чувакова Ганна Михайлівна</i> АСПЕКТИ ТА КРИТЕРІЇ ДЕФЕКТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ	106
<i>Іванчук Віра Євстафіївна</i> НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ПРАВОВОГО МОНИТОРИНГУ В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ	108
<i>Березневич Вікторія Олександрівна</i> МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	110
<i>Грунь Олександр В'ячеславович</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ	112
<i>Губніцька Валентина Віталіївна</i> ЕВОЛЮЦІЯ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ВІД НАРОДНИХ РУХІВ ДО СУЧАСНИХ ІНСТИТУТІВ	114
<i>Дараган Євген Олександрович</i> ДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ КОДИФІКАЦІЇ	116
<i>Лисак Станіслав-Юрій Юрійович</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА США: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	118
<i>Одарій Віктор Віталійович</i> НЕТИПОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА В РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ	121
<i>Слюсаренко Катерина Русланівна</i> ПРАВО БІОЕТИКИ ЯК НОВИЙ НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ	123

СЕКЦІЯ 3. ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

<i>Аніщук Ніна Володимирівна</i> АВСТРІЙСЬКИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС 1797 Р.: ГЕНДЕРНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	126
<i>Горяга Оксана Вікторівна</i> ЩОДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРАВОВОГО СТАТУСУ «ЗНАТНОГО (ЗНАЧНОГО) ВІЙСЬКОВОГО ТОВАРИСТВА»	128
<i>Єфремова Наталя Володимирівна</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У ПОЛЬЩІ ТА В РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ.	129
<i>Корнієнко Ірина Валеріївна</i> СТАНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ.	132
<i>Шершенкова Вікторія Анатоліївна</i> ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ	135
<i>Войцехівська Дарина Юріївна</i> ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО ЦАРАТУ ЩОДО КАТОЛИЦЬКИХ ГРОМАД ПІВДНЯ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – ХІХ СТ.	137

турами. Однак, при цьому виникають проблеми, які пов'язані із поширенням заборонених матеріалів, авторськими правами, шахрайством, несанкціонованим доступом до конфіденційної інформації» [5, с. 101]. Регулювання даних суспільних відносин зумовлює формування нормативної бази, що забезпечує відповідну протидію цим негативним явищам.

Сучасне українське суспільство можна охарактеризувати як інформаційне. Про це свідчить впровадження сучасних інформаційних технологій, різноманітних джерел одержання інформації, яка безпосередньо впливає на суспільне життя. Громадяни України мають можливість одержання інформації з різних джерел: друкованих засобів масової інформації, телебачення, мережі Інтернет тощо. Але необхідно звернути більшу увагу на правове регулювання інформаційного простору.

Ухвалення відповідних нормативно-правових актів також передбачає відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері, конкретизуючи та доповнюючи новими нормами існуючу нормативну базу, зокрема розділ XVI «Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж».

Таким чином, можна констатувати факт, що ефективне функціонування сучасного суспільства як інформаційного, залежить від відповідного рівня та якості правового регулювання інформаційних відносин, так як саме право виступає головним регулятором суспільних відносин.

Список використаних джерел

1. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : монографія / за заг. наук. ред. О. М. Бандурки. Харків : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 368 с.
2. Данил'ян В. О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні: (соціально-філософ. аналіз) : монографія. Харків : Право, 2008. 184 с.
3. Петрухно Ю. Є. Інформаційне суспільство: поняття, основні складові, характеристика. *Вісник ОНУ. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*. Одеса, 2014. Т. 19. С. 127–132.
4. Ліпкан В. А. Систематизація інформаційного законодавства України : монографія. Київ : ФОП О. С. Ліпкан. 2012. 304 с.
5. Голубовська В. С. Інформаційне суспільство: можливості, проблеми та перспективи розвитку. *Інформація і право*. 2013. № 2. С. 98–104.

Ключові слова: інформація, право, сучасне суспільство, інформаційне суспільство, правове регулювання інформаційних відносин.

Keywords: information, law, modern society, information society, legal regulation of information relations.

Кобко-Одарій Вікторія Сергіївна

Національний університет «Одеська юридична академія»,

доцент кафедри загальної теорії права та держави,

кандидат юридичних наук

ТИПОЛОГІЯ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ

За довгий період свого існування, як зрештою і зараз, поняття «правовий менталітет» у вітчизняній та зарубіжній літературі трактували і трактують різні науковці по-різному. Це пояснюється складністю та багатогранністю даного явища, а також застосування даного терміну у різних гуманітарних науках. На сьогоднішній день ще не сформувалась доктрина правового менталітету. Це означає, що необхідно проводити якомога більше досліджень задля вироблення єдиного поняття та єдиної теорії різних аспектів правового менталітету.

Дослідженням поставленої нами проблематики займались свого часу багато науковців у різних сферах гуманітарної науки. До прикладу можемо зазначити таких науковців як: Л. Алексієвець, М. Коваль, О. Скакун, С. Скуріхін, М. Юрій тощо. Проте, роботи згаданих дослідників не виключають подальших розробок у заданій проблематиці, оскільки теорія правового менталітету не стала, а знаходиться на етапі формування.

Метою дослідження виступає аналіз типів правового менталітету та виокремлення власної авторської типології.

У сучасному світі термін «менталітет» використовується в найрізноманітніших контекстах, від побутових розмов до наукових досліджень. Ця категорія слугує для опису глибинних особливостей культури, роблячи акцент на етнічні та соціальні зумовленості мислення та поведінки. Завдяки поняттю «менталітет» стає можливим дослідити ті аспекти суспільного життя, які складно пояснити лише з точки зору логіки.

Так, на нашу думку правовий менталітет – це своєрідний «генетичний код» національно-культурної спільноти, який формується під впливом культурно-історичних, природно-кліматичних, соціальних, релігійних факторів, що представляє собою сукупність правових архетипів, уявлень, стереотипів, які склалися на рівні колективної свідомості та визначають специфіку правової поведінки.

За всієї складності та суперечливості змісту правового менталітету можна виокремити його *чотири рівні*:

- ментальність цивілізаційного порядку, яка, як правило, має інтеретнічний характер і пов'язана зі становленням єдиних соціокультурних універсалій у процесі тісного історичного розвитку;
- ментальність державно-оформлених спільнот;
- ментальність етнічних утворень.

Зазначені рівні ментальності складаються протягом тривалого історичного часу і відображають культурно-історичні особливості розвитку її носіїв – цивілізації, держави, нації. Вони мають певну системність і стійкість. Крім них можна виокремити і більш рухливі рівні правового менталітету, а саме ментальність певних історичних періодів. Цей рівень украї амбівалентний і являє собою певний набір ідеологем, соціальних установок, думок і настроїв, які слабо пов'язані й нерідко суперечать одна одній.

Погоджуємось із точкою зору С. Скуріхіна, який вказує, що «історичний правовий менталітет пов'язаний із виділенням та характеристикою правового менталітету, формування якого відбувається впродовж певного періоду часу, який відрізняється яскравою виразністю в історії народу і має для нього епохальне значення» [1, с. 63].

Так, на нашу думку, відповідно періодизації історії України можливо виділити правовий менталітет, який буде відповідати різним історичним періодам. А саме, на нашу думку слід виділити *п'ять основних етапів*: 1) період становлення – починаючи з часів язичества, набуває свого розквіту за часів Київської Русі і триває до XVI ст.; 2) період козацької доби – починається з XVII ст. та триває до XVIII ст... Від козацтва починаються витоки української нації, бо саме з ним пов'язані пробудження національної правосвідомості, формування національних інтересів та національних ідей. Ідеали козацького вільного братерства, демократії, свободи, глибоко укорінилися в правовому менталітеті українців; 3) російсько-австрійський період (остання чверть XVIII ст. – початок XX ст.); 4) радянський період (1917-1991рр.); 5) сучасний період починається з моменту проголошення незалежності України (з 1991 року) і триває до цього часу.

Слід також згадати і за систему правових менталітетів цивілізаційного порядку. Ця система фактично відповідає системі існуючих правових сімей народів світу. У зв'язку з цим, на нашу думку, можна виокремити таку *класифікацію правових менталітетів цивілізаційного порядку*: – англо-американський правовий менталітет (Великобританія, США, Канада, Нова Зеландія тощо); – романо-германський правовий менталітет (Україна, Німеччина, Іта-

лія, Іспанія, Австрія, швейцарія тощо); – релігійний тип (Ірак, Іран, Пакистан, Індія, Сінгапур тощо); – звичаєво-традиційний тип правового менталітету (країни Екваторіальної та Південної Африки і Океанії).

У свою чергу можна виділити *типи релігійного правового менталітету*, бо норми релігії та норми права подекуди переплітаються, а в деяких країнах ще й займають основне місце по відношенню до норм права: – християнський правовий менталітет; – мусульманський; – індуський; – іудейський; – буддистський правовий менталітет тощо.

Залежно від просторового виміру виділяють ще й: правовий менталітет жителів міста та села (сільський менталітет), а також регіональний правовий менталітет. Зокрема, О. С. Мельничук, при вивченні ідеологічних аспектів міської правової системи виділяє міську правосвідомість і міську правову культуру. Автор слушно вказує на залежність міської правової культури від ряду ментальних характеристик населення, які пов'язані з особливостями етнічного складу міських жителів в різних регіонах України, від стереотипів правової поведінки і правової комунікації, що історично склалися в умовах міського життя [2, с. 293–313].

О. Ф. Скакун під час розгляду особливостей правосвідомості окремих регіонів в Україні (західних, східних, центральних, південних, північних) звертає увагу на своєрідність менталітету населення зазначених регіонів [3, с. 35].

А от дослідник І. М. Коваль у своєму дисертаційному дослідженні звертає увагу саме на поділ правового менталітету на: «1. Етнічний менталітет, який має насамперед соціокультурну природу і ситуативно-історичний характер, тобто виникає під впливом конкретних умов, обставин, подій. 2. Регіональний менталітет. Ментальні характеристики і загалом, і у правовій площині відчутно забарвлені регіонально. 3. Національний менталітет. Це узагальнювальна категорія, що вбирає в себе зміст як етнопсихологічних, так і соціокультурних чинників, співвіднесених з інтересами, настроями, очікуваннями суспільства. Національний менталітет нерозривно пов'язаний з історичними умовами розвитку нації і відображає зміни народних світовідчуттів» [4, с. 65].

На нашу думку можливо виділити ще й правовий менталітет залежно від *сфери професійної діяльності людини*: правовий менталітет вчителів, лікарів, економістів, державних службовців, військових, бізнесменів, музикантів, акторів, спортсменів, адвокатів, прокурорів та багато інших. Оскільки професійна діяльність особи опосередковує і ставлення людини до державно-правових інституцій крізь призму своїх професійних навичок та функціональних обов'язків.

Вважаємо за доцільне виділити ще й типи правового менталітету в *залежності від способу формування*, тобто природний та штучний. Природний правовий менталітет формується в особи від народження у певному соціальному середовищі у процесі проходження усіх етапів соціалізації (коли людина народилась у певній країні і увесь час там же проживає набуваючи усі ментальні установки цього народу). А штучний правовий менталітет, це коли людина народилась у певній країні, деякий час проживала там, набувала ментальні установки цього народу, а потім переїхала до іншої країни і почала пристосовуватись до нового правового менталітету, тим самим вбираючи нові ментальні установки, стереотипи та бачення і ставлення до права, державних органів та інституцій.

Цікавої точки зору дотримують науковці Л. Алексієвець та М. Юрій, зазначаючи що існує індивідуальний та груповий менталітет. Вчені переконані, що «між індивідуальним і груповим менталітетом існують двосторонні зв'язки. Менталітет кожної людини формується в процесі її залучення до культури певної соціальної групи. При цьому групові ментальні особливості, які вже наявні засвоюються індивідом і стають його власними. Своєю чергою, індивідуальні ментальні особливості (культурні новації), позитивна соціальна значущість яких доведена, можуть включатися в груповий менталітет і впливати на поведінку соціальної групи. При цьому вплив індивідуального менталітету на груповий особливо значний, коли даний індивідуальний менталітет вже досяг своєї зрілості. Вплив, у свою чергу, групового менталітету

на індивідуальний особливо великий у період становлення останнього в процесі навчання і виховання» [5, с. 45].

Не можемо повністю погодитись із думкою вище зазначених науковців, оскільки вважаємо, що якщо вести мову за менталітет, то слід вказати, що він має колективний характер, а якщо казати за індивіда, то тут мова йде за ментальність кожної окремої особи. Адже менталітет і ментальність це різні поняття.

Таким чином, ми дійшли висновку, що правовий менталітет дійсно є складним явищем та його можна класифікувати на різні види, включаючи багато різноманітних критеріїв для виділення того чи іншого типу. Слід наголосити, що кожен науковець в силу свого суб'єктивного бачення правового менталітету, вкладає певний особливий зміст в це поняття та на основі цього виділяє певні типи правового менталітету. Наведена нами типологія не заповнює усю доктрину правового менталітету, а лиш є частиною теорії і не виключає подальших розробок у даній проблематиці.

Список використаних джерел

1. Скуріхін С. Правовий менталітет: структура та види. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 61–64.
2. Мельничук О. С. Міська правова система: теоретичні та нормативні засади : монографія. Одеса : Фенікс, 2015. 408 с.
3. Скакун О. Ф. Регіональна правосвідомість як складова частина національної правосвідомості. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. / відп. за вип. Ю. М. Оборотов. Одеса, 2007. Вип. 36. С. 33–41.
4. Коваль І. М. Метаантропологія менталітету: правовий вимір : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів, 2017. 218 с.
5. Алексієвець Л., Юрій М. Менталітет і його різновиди. *Україна – Європа – Світ. Серія : Історія, міжнародні відносини* : міжнар. зб. наук. пр. 2019. С. 36–48.

Ключові слова: менталітет, правовий менталітет, типологія менталітету, ментальність, особистість, соціальна група.

Keywords: mentality, legal mentality, typology of mentality, mentality, personality, social group.

Ковбасюк Степан Валерійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави, кандидат юридичних наук*

РІЗНОВИДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО АНАЛІЗУ В МЕТОДОЛОГІЇ ДЕРЖАВОЗНАВСТВА

Нині одним з перспективних методологічних інструментів дослідження держави є інституційний аналіз. Він виступає елементом інституційного підходу в дослідженні державно-правових явищ. Ґрунтуючись на концепті інституту він має міждисциплінарний характер та передбачає поєднання соціологічної, економічної, політологічної та юридичної перспектив розгляду держави та права.

Інституційний аналіз по-різному визначається в наукових розробках, що замовлено декількома факторами. По-перше незважаючи на тривале використання терміну інститут для характеристики економічної, політичної та правової систем суспільства в науці досі триває дискусія щодо змісту та основних елементів соціальних інститутів. По-друге специфіка інституційного аналізу визначається наявністю з одного боку двох основних течій в рамках інституційного підходу – так званий «старий» та «новий» інституціоналізми. А також наявність